

I. Rendszerező irodalmi Jegyzet (Adyig)

A könnyebb átláthatóság kedvéért korszakonként és szerzőnként haladunk. A **csillaggal jelölt (*) szerzők** számítanak a legfontosabb, "életműves" szerzőknek, akiknél az évszámokat is tudni kell.

A magyar középkor irodalma

- **Főbb emlékek:**
 - **Halotti Beszéd és Könyörgés** (kb. 1200): Az első összefüggő magyar nyelvű szövegemlék.
 - **Ómagyar Mária-siralom** (kb. 1300): Az első fennmaradt magyar nyelvű vers.
- **Memoriter (Halotti Beszéd):**
Látjátok feleim, szümtükkel, mik vogymuk: / por és hamu vogymuk.
- **Memoriter (Ómagyar Mária-siralom):**
Volék sirolm tudoton. / Sirolmol es züntelen / volék.

A reneszánsz irodalma

Janus Pannonius

- **Stílusirányzat:** Reneszánsz, humanizmus
- **Jelentős művek:**
 1. *Pannónia dicsérete* (epigramma)
 2. *Egy dunántúli mandulafáról* (elégia)
 3. *A saját lelkéhez* (elégia/himnusz)

*Balassi Bálint (1554, Zólyom – 1594, Esztergom)

- **Stílusirányzat:** Reneszánsz (manierista jegyekkel)
- **Jelentős művek:**
 1. *Hogy júliára talála, így köszöne neki* (szerelmes vers, Júlia-ciklus)
 2. *Egy katonaének* (vitézi ének / "énekelhető vers")
 3. *Adj már csendességet...* (istenes vers)

A barokk irodalma

*Zrínyi Miklós (1620, Csáktornya – 1664, Csáktornya)

- **Stílusirányzat:** Barokk
- **Jelentős művek:**
 1. *Szigeti veszedelem* (barokk eposz)
 2. *Az török áfium ellen való orvosság* (röpirat / publicisztikai írás)
 3. *Vitéz hadnagy* (prózai mű, elmélkedés)

A felvilágosodás és klasszicizmus irodalma

Bessenyei György

- **Stílusirányzat:** Felvilágosodás (a "testőr-író")
- **Jelentős művek:**

1. *Ágis tragédiája* (dráma, klasszicista)
2. *Magyarság* (röpirat)
3. *A filozófus* (regény)

*Csokonai Vitéz Mihály (1773, Debrecen – 1805, Debrecen)

- **Stílusirányzat:** Stílusszintézis (felvilágosodás, klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó)
- **Jelentős művek:**
 1. *A Reményhez* (elégia / óda)
 2. *Dorottya...* (komikus eposz / vígeposz)
 3. *Az estve* (filozófiai költemény)
- **Memoriter (A Reményhez):**
Földiekkel játszó / Égi tünemény, / Istenségnak látszó / Csalfa, vak Remény!

Berzsenyi Dániel

- **Stílusirányzat:** Klasszicizmus (szentimentalista és romantikus jegyekkel)
- **Jelentős művek:**
 1. *A közelítő téli* (elégia)
 2. *A magyarokhoz I.* (óda)
 3. *Osztályrész* (elégia / bölcsleti költemény)
- **Memoriter (A közelítő téli):**
Hervad már ligetünk, s díszei hullanak, / Tarlott göndör Tarlott száraz bokrai közt / Zúg az északi szél.

A reformkor és a romantika irodalma

Katona József

- **Stílusirányzat:** Romantika (klasszicista szerkesztéssel)
- **Jelentős művek:**
 1. *Bánk bán* (tragédia)
 2. (Fő műve a *Bánk bán*, a többi kevésbé jelentős az érettségin)

*Kölcsey Ferenc (1790, Sződemeter – 1838, Szatmárcseke)

- **Stílusirányzat:** Romantika (klasszicista és szentimentális jegyekkel)
- **Jelentős művek:**
 1. *Himnusz* (himnusz / óda)
 2. *Zrínyi dala* (elégia / óda)
 3. *Parainesis Kölcsey Kálmánhoz* (próza, intelem)
- **Memoriter (Himnusz):**
Isten, álld meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel, / Nyújts feléje védő kart, / Ha küzd ellenséggel;

*Vörösmarty Mihály (1800, Kápolnásnyék – 1855, Pest)

- **Stílusirányzat:** Romantika
- **Jelentős művek:**
 1. *Szózat* (óda / himnusz)
 2. *Csongor és Tünde* (drámai költemény / tündérjáték)

3. A vén cigány (rapszódia)

- **Memoriter (Szózat):**

Hazádnak rendületlenül / Légy híve, oh magyar; / Bölcsődtül kezdve sírodnál / E föld emel s takar.

***Petőfi Sándor (1823, Kiskőrös – 1849, Segesvár v. Fehéregyháza)**

- **Stílusirányzat:** Romantika (népiesség)
- **Jelentős művek:**

1. János vitéz (elbeszélő költemény / tündérmese)
 2. Nemzeti dal (dal / rapszódia)
 3. Szeptember végén (elégia)
- (Továbbiak: Az apostol, A XIX. század költői, Fehér ciklus)

- **Memoriter (Nemzeti dal):**

Talpra magyar, hí a hazai! / Itt az idő, most vagy soha! / Rabok legyünk vagy szabadok? / Ez a kérdés, válasszatok!

***Arany János (1817, Nagyszalonta – 1882, Budapest)**

- **Stílusirányzat:** Romantika (népiesség), realizmusba hajló

- **Jelentős művek:**

1. Toldi (elbeszélő költemény)
 2. A walesi bárdok (ballada)
 3. Epilógos (elégia / ars poetica)
- (Továbbiak: Buda halála, Őszikék ciklus)

- **Memoriter (Toldi, Előhang):**

Ég a napmelegtől a kopár szík sarja, / Tikkadt szöcskenyáj legelészik rajta;

Madách Imre

- **Stílusirányzat:** Romantika (filozófiai mélységgel)

- **Jelentős művek:**

1. Az ember tragédiája (drámai költemény / emberiségköltemény)
2. (Fő műve ez, a többi kevésbé jelentős az érettségin)

- **Memoriter (Az ember tragédiája, Az Úr szavai):**

Mondottam, ember: küzdj és bízva bízzál!

A regény virágkora (Romantika és Realizmus)

***Jókai Mór (1825, Komárom – 1904, Budapest)**

- **Stílusirányzat:** Romantika (a regényírásban)

- **Jelentős művek:**

1. Az arany ember (regény)
2. A kőszívű ember fiai (regény)
3. Egy magyar nábob (regény)

***Mikszáth Kálmán (1847, Szklabonya – 1910, Budapest)**

- **Stílusirányzat:** Realizmus (romantikus elemekkel, anekdotikus stílus)

- **Jelentős művek:**

1. Szent Péter esernyője (regény)

2. *Beszterce ostroma* (regény)
3. *A jó palócok / Tót atyafiak* (novellaciklusok)

II. A Helyes Novellaelemzés Lépései

Amikor egy novellát (vagy bármilyen epikai művet) elemzel, érdemes az alábbi szempontos szerint haladni:

- 1. Bevezetés (Szerző és kontextus):**
 - Ki írta? Mikor? Melyik korszakában?
 - Milyen történelmi/irodalmi háttérrel rendelkezik a mű?
- 2. A mű címe és téma:**
 - Mit jelent a cím? (Szó szerinti? Szimbolikus? Utal-e valamire?)
 - Mi a mű alaptémája/problémája? (Pl. szerelem, árulás, társadalmi konfliktus stb.)
- 3. Szerkezet:**
 - **Expozíció (Bevezetés):** Hol? Mikor? Kik a szereplők? Mi az alaphelyzet?
 - **Bonyodalom (Konfliktus):** Mi indítja el a cselekményt?
 - **Kibontakozás:** Hogyan fejlődik a cselekmény? Milyen események követik egymást?
 - **Tetőpont (Klimax):** A feszültség csúcspontja.
 - **Megoldás (Befejezés):** Hogyan zárul a történet? (Lehet nyitott, zárt, tragikus, komikus stb.)
- 4. Szereplők és jellemzés:**
 - Ki a főszereplő? Kik a mellékszereplők?
 - Milyen a viszonyuk?
 - **Jellemzés módja:** Hogyan ismerjük meg őket?
 - **Közvetlen (direkt):** Az író vagy más szereplő mondja el, milyenek.
 - **Közvetett (indirekt):** A tetteikből, beszédükből, gondolataikból, környezetükből következtetünk a jellemükre.
- 5. Tér és idő (Kronotoposz):**
 - **Helyszín(ek):** Hol játszódik? Valós vagy fiktív? Van-e szimbolikus jelentése? (Pl. falu vs. város)
 - **Idő:** Mikor játszódik? Mennyi ideig tart a cselekmény? (Pár óra? Évek?)
- 6. Elbeszélő (Narrátor):**
 - Ki meséli el a történetet?
 - **E/1 (Én-elbeszélő):** A történet egyik szereplője. (Szubjektív)
 - **E/3 (Ő-elbeszélő):** Kívülálló.
 - **Mindentudó elbeszélő:** Bele lát a szereplők fejébe, tudja a múltat és a jövőt.
 - **Korlátozott nézőpontú:** Csak azt mondja el, amit lát vagy amit egy szereplő tud.
- 7. Stílus és nyelvhasználat:**
 - Milyen az író stílusa? (Pl. humoros, ironikus, komor, részletező).
 - Jellemző stíluseszközök (metafora, hasonlat, megszemélyesítés).
 - Milyen a nyelvezet? (Archaikus, népies, szleng stb.)
- 8. Összegzés (Értelmezés, üzenet):**

- Mi a novella fő mondanivalója, üzenete?
- Milyen kérdéseket vet fel?
- Hogyan kapcsolódik a cím az egész műhöz?

III. Tesztkérdések (Önellenőrzés)

Itt vannak kérdések a fenti, bővített jegyzet alapján. Próbáld megválaszolni őket, a megoldásokat a kérdések alatt találod!

A. Párosítás (Szerző - Mű)

7. Kölcsey Ferenc
 8. Zrínyi Miklós
 9. Petőfi Sándor
 10. Jókai Mór
 11. Csokonai Vitéz Mihály
 12. Katona József
 13. Berzsenyi Dániel
- A. Az arany ember
 - B. Szigeti veszedelem
 - C. Dorottya...
 - D. Parainesis Kölcsey Kálmához
 - E. János vitéz
 - F. A közelítő tél
 - G. Bánk bán

B. Villámkérdések (Ki? Mi? Mikor?)

1. Ki írta A walesi bárdok című balladát?
2. Melyik stílusirányzathoz soroljuk elsősorban Mikszáth Kálmánt?
3. Mi a műfaja a Csongor és Tündének?
4. Mikor és hol született Petőfi Sándor?
5. Melyik a legrégebbi, teljes egészében fennmaradt magyar nyelvű szövegemlékünk?
6. Mi Balassi Bálint három fő költészeti témaköre (a ciklusai alapján)?
7. Mi a műfaja Az ember tragédiájának?

C. Memoriter-felismerés

1. "Hazádnak rendületlenül / Légy híve, oh magyar..." - Ki írta és mi a mű címe?
2. "Ég a napmelegtől a kopár szík sarja..." - Ki írta és mi a mű címe?
3. "Látjátok feleim, szümtükkel, mik vogymuk..." - Mi a mű címe?
4. "Talpra magyar, hí a haza!..." - Ki írta és mi a mű címe?
5. "Hervad már ligetünk, s díszei hullanak..." - Ki írta és mi a mű címe?
6. "Mondottam, ember: küzdj és bízva bízzál!" - Ki írta és mi a mű címe?

D. Novellaelemzés (Rövid válasz)

1. Nevez meg legalább 4 fő szempontot, amit egy novellaelemzés során vizsgálni kell!
2. Mit jelent a "mindentudó elbeszélő"?

Megoldókulcs

A. Párosítás

- 1-D, 2-B, 3-E, 4-A, 5-C, 6-G, 7-F

B. Villámkérdések

1. Arany János
2. Realizmus (romantikus elemekkel)
3. Drámai költemény / tündérjáték
4. 1823, Kiskőrös
5. Halotti Beszéd és Könyörgés
6. Istenes versek, szerelmes versek (Júlia-ciklus), vitézi énekek
7. Drámai költemény / emberiségköltemény

C. Memoriter-felismerés

1. Vörösmarty Mihály: Szózat
2. Arany János: *Toldi* (Előhang)
3. *Halotti Beszéd* és *Könyörgés*
4. Petőfi Sándor: *Nemzeti dal*
5. Berzsenyi Dániel: *A közelítő téli*
6. Madách Imre: *Az ember tragédiája* (Az Úr szavai)

D. Novellaelemzés

1. Pl.: Szerkezet, Szereplők/Jellemzés, Tér és idő, Elbeszélő, Stílus, Cím/Téma. (A II. fejezet bármelyik 4 al pontja helyes.)
2. Olyan E/3-as (külső) elbeszélő, aki minden tud a szereplőkről: ismeri a múltjukat, jövőjüket, és belelát a gondolataikba, érzéseikbe.